

Γνωμοδότηση της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Λευκή Βίβλος — Στρατηγική για μια μελλοντική πολιτική για τα χημικά προϊόντα»

(2002/C 36/19)

Στις 26 Μαρτίου 2001, και σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 175 της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, η Επιτροπή αποφάσισε να ζητήσει την γνωμοδότηση της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής σχετικά με το ανωτέρω θέμα.

Το τμήμα «Γεωργία, ανάπτυξη της υπαίθρου, περιβάλλον» στο οποίο ανατέθηκε η προετοιμασία των σχετικών εργασιών, κατήρτισε τη γνωμοδότησή του βάσει της εισηγητικής έκθεσης του κ. Colombo, στις 27 Σεπτεμβρίου 2001.

Κατά την 385η σύνοδο ολομέλειάς της (συνεδρίαση της 17ης Οκτωβρίου 2001), η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή υιοθέτησε με 70 ψήφους υπέρ και 3 αποχές την ακόλουθη γνωμοδότηση.

1. Εισαγωγή

1.1. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υιοθέτησε τη Λευκή Βίβλο, στην οποία σκιαγραφείται η στρατηγική για μια μελλοντική πολιτική στον τομέα των χημικών προϊόντων, σύμφωνα με την προσέγγιση της «βιώσιμης ανάπτυξης». Πρωταρχικός στόχος της στρατηγικής αυτής είναι η επίτευξη υψηλού επιπέδου προστασίας της ανθρώπινης υγείας και του περιβάλλοντος σε συνδυασμό τόσο με την αποτελεσματική λειτουργία της εσωτερικής αγοράς όσο και με την προώθηση της καινοτομίας και της ανταγωνιστικότητας της ευρωπαϊκής χημικής βιομηχανίας.

1.2. Η Λευκή Βίβλος για τα χημικά προϊόντα εντάσσεται στις πρωτοβουλίες που προβλέπονται από το πρόγραμμα «Περιβάλλον 2010: Το μέλλον μας, η επιλογή μας»⁽¹⁾, το οποίο υιοθετήθηκε από την Επιτροπή τον Ιανουάριο του 2001 και περιστρέφεται γύρω από τέσσερις βασικούς άξονες: αλλαγή του κλίματος, περιβάλλον και υγεία, φύση και βιοποικιλότητα, διαχείριση των φυσικών πόρων.

1.3. Σημαντική συνιστώσα του κεφαλαίου «Περιβάλλον και υγεία» για τα επόμενα χρόνια θα αποτελέσει η πλήρης αναθεώρηση του κοινοτικού συστήματος διαχείρισης των κινδύνων των χημικών ουσιών, η οποία θα συνδυασθεί με την εξίσου σημαντική θεματική στρατηγική για τη μείωση των κινδύνων που προκαλούνται από τα γεωργικά φάρμακα (παρασιτοκτόνα).

1.4. Η πρόκληση έγκειται στην επιτυχή διασφάλιση ενός νέου καθεστώτος αξιολόγησης και διαχείρισης των κινδύνων των χημικών ουσιών που παράγονται, χρησιμοποιούνται και διατίθενται στο εμπόριο, προκειμένου να δύναται το κοινωνικό σύνολο να επωφελείται των πλεονεκτημάτων που απορρέουν από τη χρήση τους, με παράλληλη μείωση των αρνητικών επιπτώσεών τους και αποφυγή των απαράδεκτων κινδύνων για την ανθρώπινη υγεία και το περιβάλλον.

1.5. Στο κεφάλαιο του νέου κοινοτικού περιβαλλοντικού προγράμματος που αφιερώνεται στις χημικές ουσίες, η Επιτροπή προσδιορίζει με σαφήνεια το μείζον πρόβλημα προς αντιμετώπιση και επίλυση: τις «ήδη υφιστάμενες» χημικές ουσίες κατά τη στιγμή της έναρξης της ισχύος της κοινοτικής νομοθεσίας επί του

θέματος, το 1981. Πράγματι, για πολλές από τις ουσίες αυτές, ο κίνδυνος που συνδέεται με τη χρήση τους αρχίζει μόλις να καθίσταται κατανοητός. Ωστόσο, οι ήδη υφιστάμενες ουσίες αντιστοιχούν σε ποσοστό που υπερβαίνει το 99 % του συνολικού όγκου όλων των ουσιών της αγοράς και δεν υπόκεινται αυτομάτως στις ίδιες απαιτήσεις δοκιμών με εκείνες που εισήχθησαν μετέπειτα στην αγορά. Το 1981, οι υφιστάμενες ουσίες υπολογίζονταν σε περίπου 100 000, ενώ οι χημικές ουσίες που διατίθενται επί του παρόντος στην αγορά σε ποσότητες μεγαλύτερες του ενός τόνου εκτιμώνται σε 30 000.

1.6. Η Επιτροπή έχει ήδη καταρτίσει πίνακα με 140 επικίνδυνες ουσίες που χρήζουν προσοχής και αξιολόγησης των κινδύνων κατά προτεραιότητα. Εντούτοις, η ισχύουσα διαδικασία αξιολόγησης είναι αργή και δαπανηρή και παρεμποδίζει την αποδοτική και αποτελεσματική λειτουργία του συστήματος. Πράγματι, επί του παρόντος, ο καταμερισμός των ευθυνών θεωρείται απρόσφορος διότι για την αξιολόγηση είναι υπεύθυνες οι αρχές, ενώ οι επιχειρήσεις που παράγουν, εισάγουν ή χρησιμοποιούν τις ουσίες αυτές δεν έχουν την παραμικρή ευθύνη. Ως εκ τούτου, αφενός, είναι δύσκολο να αποκτηθούν σαφείς πληροφορίες για τη χρήση των χημικών ουσιών και, αφετέρου, σπανίζουν τα στοιχεία όσον αφορά την έκθεση στις ουσίες αυτές από μεταγενέστερες χρήσεις.

1.7. Αποφάσεις σχετικά με τη σκοπιμότητα διενέργειας περαιτέρω δοκιμών με αντικείμενο μια υφιστάμενη δεδομένη ουσία μπορούν να ληφθούν αποκλειστικά και μόνον έπειτα από πολύπλοκες διαδικασίες στο πλαίσιο επιτροπής: οι αποφάσεις αυτές διαβιβάζονται εν συνεχεία στη βιομηχανία μόνον σε περίπτωση που οι αρχές αποδείξουν ότι η συγκεκριμένη ουσία ενδέχεται να εγκυμονεί σοβαρούς κινδύνους. Ωστόσο, χωρίς τα αποτελέσματα τέτοιων δοκιμών, είναι ουσιαστικά αδύνατον να αποδειχθούν οι δυνητικοί κίνδυνοι και, κατά συνέπεια, ελάχιστες είναι οι ουσίες για τις οποίες έχουν ολοκληρωθεί τελικές αξιολογήσεις κινδύνων.

1.8. Η Λευκή Βίβλος της Επιτροπής προτίθεται να συνδυάσει την ανάγκη προστασίας της ανθρώπινης υγείας και του περιβάλλοντος με την απαιτούμενη ενίσχυση του καινοτόμου χαρακτήρα και της ανταγωνιστικότητας της χημικής βιομηχανίας. Ταυτόχρονα, η Επιτροπή επιδιώκει να αυξήσει τη διαφάνεια έναντι του κοινού με την παροχή ευχερέστερης πρόσβασης στις πληροφορίες για τις χημικές ουσίες, καθώς και με τη διασαφήνιση των διαφόρων σταδίων της διαδικασίας λήψεως αποφάσεων.

⁽¹⁾ COM(2001) 31 τελικό. Γνωμοδότηση της ΟΚΕ, ΕΕ C 221 της 7.8.2001.

1.9. Το σύστημα που υιοθετήθηκε θα συμβάλει επίσης, σύμφωνα με την Επιτροπή, στην ενθάρρυνση της καινοτομίας και στη δημιουργία λειτουργικού πλαισίου εντός του οποίου η ευρωπαϊκή βιομηχανία θα μπορεί να αναμετρηθεί επάξια με τους ανταγωνιστές της παγκοσμίως. Πρόσθετος στόχος της κοινοτικής πολιτικής είναι η συμμετοχή στις πρωτοβουλίες που αναλαμβάνονται σε διεθνές επίπεδο, δεδομένου ότι το πρόβλημα της ασφάλειας που συνδέεται με τη χημική παραγωγή, τις εμπορικές ανταλλαγές και τις υπερεθνικές επιπτώσεις ορισμένων χημικών ουσιών έχει λάβει πλέον παγκόσμιες διαστάσεις.

1.10. Η παρούσα στρατηγική διαπνέεται στο σύνολό της από την αρχή της προφύλαξης και έχει ως πρωταρχικό στόχο την ενθάρρυνση της αντικατάστασης των επικίνδυνων χημικών ουσιών από άλλες λιγότερο επικίνδυνες, όπου υπάρχουν κατάλληλες εναλλακτικές λύσεις.

2. Περιεχόμενο της Λευκής Βίβλου

2.1. Τα κύρια σημεία της Λευκής Βίβλου είναι τα ακόλουθα:

- Προβλέπεται ενιαίο κανονιστικό πλαίσιο, συνεκτικό και αποτελεσματικό, βάσει του οποίου οι πληροφορίες όσον αφορά τη χρήση και τους κινδύνους των ουσιών που διατίθενται στην αγορά, είτε πριν είτε μετά από το Σεπτέμβριο του 1981 (ημερομηνία η οποία χρησιμοποιείται ως διαχωριστική γραμμή μεταξύ των «ήδη υφιστάμενων» και των «νέων» ουσιών), θα πρέπει να είναι ισοδύναμου επιπέδου για τη διασφάλιση ανάλογης προστασίας της ανθρώπινης υγείας και του περιβάλλοντος.
- Η ευθύνη για τη διενέργεια δοκιμών και αξιολόγησης των κινδύνων προτείνεται να ανατεθεί στη βιομηχανία και όχι στις αρμόδιες αρχές των κρατών μελών.
- Η καινοτομία και η ανταγωνιστικότητα αποτελούν δύο στοιχεία που πρέπει να προαχθούν, χωρίς τούτο να αποβεί εις βάρος του υψηλού επιπέδου προστασίας του περιβάλλοντος και της ανθρώπινης υγείας.
- Προτείνεται η καθιέρωση κατάλληλα προσαρμοσμένου συστήματος έγκρισης ανά ουσία, προκειμένου να διασφαλισθεί η διενέργεια αυστηρών ελέγχων για τις πιο επικίνδυνες ουσίες.
- Οι πληροφορίες όσον αφορά τις χημικές ουσίες θα διέπονται από μεγαλύτερη διαφάνεια και θα είναι περισσότερο εμπνευσταμένες.

2.2. Σύμφωνα με τις προτάσεις της Λευκής Βίβλου, το ισχύον σύστημα — βάσει του οποίου προβλέπονται διαφορετικές απαιτήσεις δοκιμών για τις νέες και για τις ήδη υφιστάμενες ουσίες — χρήζει αντικατάστασης από ενιαίο, αποτελεσματικό και συνεκτικό σύστημα το οποίο θα διέπει την πλειονότητα των χημικών ουσιών.

2.3. Η προτεινόμενη στρατηγική αναγνωρίζει πράγματι τις ελλείψεις του ισχύοντος συστήματος αξιολόγησης και διαχείρισης των κινδύνων, αντιμετωπίζοντας ιδιαίτερα το πρόβλημα των υφιστάμενων ουσιών οι οποίες διατίθενται στην αγορά σε μεγάλες ποσότητες, χωρίς να είναι γνωστές οι δυνητικές επιπτώσεις τους στην ανθρώπινη υγεία και στο περιβάλλον.

2.4. Δυνάμει του νέου συστήματος, μια επιχείρηση που διαθέτει στο εμπόριο μια συγκεκριμένη ουσία θα είναι υποχρεωμένη να παρέχει όλες τις απαραίτητες πληροφορίες, σχετικά με τους κινδύνους, ενώ οι αρμόδιες αρχές θα έχουν ως αποστολή την αξιολόγηση των στοιχείων αυτών και, συνακόλουθα, τη θέσπιση προγράμματος δοκιμών ανά ουσία, λαμβάνοντας υπόψη τις προτάσεις που έχει υποβάλει η επιχείρηση. Επιπλέον, και άλλοι χρήστες κατά μήκος της αλυσίδας παραγωγής (τυποποιητές και μεταγενέστεροι βιομηχανικοί χρήστες) θα πρέπει να εφομισθούν μεγαλύτερες ευθύνες και να παρέχουν στοιχεία σχετικά με τις ειδικές χρήσεις για τις οποίες προορίζουν μια συγκεκριμένη ουσία.

2.5. Το νέο ενοποιημένο σύστημα αξιολόγησης των νέων και των υφιστάμενων ουσιών, που ονομάζεται REACH (από τις αγγλικές λέξεις registration, evaluation and authorisation of chemicals — καταχώρηση, αξιολόγηση και έγκριση χημικών) συνίσταται στα ακόλουθα στοιχεία:

- Καταχώρηση σε μια κεντρική βάση δεδομένων βασικών πληροφοριών για περίπου 30 000 ουσίες (όλες τις υφιστάμενες και τις νέες ουσίες που υπερβαίνουν σε όγκο παραγωγής τον 1 τόνο), οι οποίες θα υποβάλλονται από τις βιομηχανίες. Εκτιμάται ότι η καταχώρηση και μόνον θα είναι αρκετή για το 80 % περίπου των ουσιών αυτών.
- Αξιολόγηση των καταχωρηθέντων στοιχείων για όλες τις ουσίες που υπερβαίνουν σε όγκο παραγωγής τους 100 τόνους (περίπου 5 000 ουσίες που αντιστοιχούν στο 15 % του συνολικού αριθμού) ή, σε περίπτωση ιδιαίτερων ανησυχιών, και για ουσίες οι οποίες διατίθενται σε μικρότερες ποσότητες (προβληματικές ουσίες). Η αξιολόγηση πραγματοποιείται από τις αρμόδιες αρχές και περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, την καθιέρωση προγραμμάτων δοκιμών ειδικά προσαρμοσμένων ανά ουσία, με κατ' εξοχήν επικέντρωση στις επιπτώσεις της παρατεταμένης έκθεσης.
- Υποχρεωτική έγκριση για τις καρκινογόνες, μεταλλαξιογόνες ή τοξικές για την αναπαραγωγή ουσίες (ουσίες ΚΜΑ), καθώς και για τους ανθεκτικούς οργανικούς ρύπους (ΑΟΡ).
- Οι ΑΒΤ⁽¹⁾ (εκτός των προαναφερθέντων ΑΟΡ) και οι ΑΑΑΒ⁽²⁾ θα προσδιοριστούν μέσω μιας σειράς πιο εμπνευσταμένων ερευνών. Η Επιτροπή θα αποφασίσει σε ένα μεταγενέστερο στάδιο τον τρόπο κατά τον οποίο θα πρέπει να αντιμετωπισθούν οι ουσίες που παρουσιάζουν αυτές τις ιδιότητες.

2.6. Λαμβάνοντας υπόψη τον όγκο που διατίθεται στο εμπόριο ως κύριο παράγοντα και προβλέποντας μια σειρά από άλλες προϋποθέσεις, ως προθεσμίες υποβολής των φακέλων καταχώρησης προτείνονται οι εξής:

- για ουσίες που υπερβαίνουν όγκο εμπορίας 1 000 τόνων κατ' έτος — το αργότερο μέχρι το τέλος του 2005,

(1) ΑΒΤ = ανθεκτικές, βιοσυσσωρευτικές και τοξικές ουσίες.

(2) ΑΑΑΒ = άκρως ανθεκτικές και άκρως βιοσυσσωρευτικές ουσίες.

- για ουσίες που υπερβαίνουν όγκο εμπορίας 100 τόνων κατ' έτος — το αργότερο μέχρι το τέλος του 2008,
- για ουσίες που υπερβαίνουν όγκο εμπορίας 1 τόνου κατ' έτος — το αργότερο μέχρι το τέλος του 2012.

2.7. Η Επιτροπή προτείνει τη σύσταση ενός κεντρικού οργάνου για τη διοίκηση του συστήματος REACH, καθώς και τη δημιουργία κεντρικής βάσης δεδομένων η οποία θα περιέχει όλες τις πληροφορίες σχετικά με τις χημικές ουσίες και τα παρασκευάσματα που έχουν καταχωρηθεί. Το εν λόγω όργανο θα είναι επιφορτισμένο με την παροχή της αναγκαίας τεχνικής και επιστημονικής υποστήριξης στα κράτη μέλη για την αξιολόγηση των χημικών ουσιών. Εξάλλου, το κεντρικό όργανο θα πρέπει να προβαίνει σε δειγματοληπτικούς ελέγχους και ηλεκτρονική επιλογή των καταχωρημένων ουσιών που προκαλούν ιδιαίτερες ανησυχίες.

3. Ιστορικό

3.1. Η Λευκή Βίβλος αποτελεί, επί της αρχής, σημαντική ευκαιρία για να σταματήσει ο πολυετής και δυστυχώς παγιωμένος συσχετισμός μεταξύ χημικής παραγωγής και επικίνδυνων καταστάσεων ή φαινομένων ρύπανσης, ο οποίος επικρατεί στη φαντασία της κοινής γνώμης. Παρέχει το πλαίσιο για μια συνολική επανεξέταση της επίδρασης της παραγωγής και της χρήσης των χημικών ουσιών στην ανθρώπινη υγεία και στο περιβάλλον.

3.2. Για την επίτευξη του στόχου αυτού απαιτείται όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη να είναι διατεθειμένα να συμφωνήσουν επί ενός πλαισίου αξιολόγησης και κανονιστικών μέτρων που θα επιτύχουν ισορροπία μεταξύ των θεμιτών επιδιώξεων όσον αφορά την προστασία του περιβάλλοντος και της ανθρώπινης υγείας, αφενός, και της ανάγκης για ασφαλή, αποτελεσματική και ανταγωνιστική παραγωγή, αφετέρου.

3.3. Η στρατηγική σημασία της χημικής βιομηχανίας καταδεικνύεται από ορισμένα βασικά στοιχεία. Η χημική βιομηχανία στην Ευρωπαϊκή Ένωση απασχολεί άμεσα 1,7 εκατομμύρια άτομα, ενώ εξαρτώνται δευτερευόντως από αυτήν περισσότερα από 3 εκατομμύρια θέσεις εργασίας, και εμφανίζει ενεργητικό 46,4 δισεκατομμυρίων EUR, το οποίο ισοδυναμεί με 65% του συνολικού εμπορικού πλεονάσματος της μεταποιητικής βιομηχανίας. Στον τομέα αυτό περιλαμβάνονται μεγάλες πολυεθνικές εταιρείες και, ταυτόχρονα, πάνω από 36 000 ΜΜΕ.

3.4. Ένας τομέας τόσο ζωτικής στρατηγικής σημασίας επιβάλλει την ανάπτυξη ικανοτήτων έγκαιρης αντίδρασης στις ενδείξεις περί απώλειας ανταγωνιστικότητας και περί αύξησης της σημασίας από κοινωνικής πλευράς που αρχίζουν μόλις να διαφαίνονται, δεδομένου ότι οι απασχολούμενοι στο χημικού τομέα υπέστησαν κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '90 μείωση κατά 13 % έναντι της κατ' ουσίαν διατήρησης της απασχόλησης στις ΗΠΑ· η τάση αυτή φαίνεται να θέτει υπό αμφισβήτηση την παγκόσμια πρωτοκαθεδρία της Ευρώπης.

3.5. Συνεπώς, καθίσταται προφανές ότι εάν μια τόσο σημαντική και φιλόδοξη διαδικασία υλοποιηθεί με την ενεργό συμμετοχή των ενδιαφερόμενων πλευρών και με την αποδοχή της δεόντως ενημερωμένης κοινής γνώμης, τότε μπορεί να αποτελέσει αξιοσημείωτη ευκαιρία για τη χημική βιομηχανία προκειμένου να συνδέσει τα προϊόντα της — τα οποία είναι θεμελιώδη σε μια σύγχρονη κοινωνία για την ανάπτυξη νέων διαδικασιών και διαρκώς πιο προηγμένων τεχνολογιών — με την αναγκαία συναίνεση που μπορεί να θέσει ένα τέλος στη διάχυτη εχθρότητα η οποία επιδεικνύεται έναντι των εν λόγω προϊόντων και αποδεικνύεται επικίνδυνη, παραδείγματος χάρη, στα αποκεντρωμένα θεσμικά επίπεδα όποτε πρέπει να δοθούν οι απαιτούμενες εγκρίσεις για νέες εγκαταστάσεις.

3.6. Είναι προφανές ότι η πρόκληση που αντιμετωπίζει η χημική βιομηχανία όσον αφορά τις ικανότητές της για καινοτομία θα έχει επιπτώσεις σε πολλούς άλλους τομείς που χρησιμοποιούν χημικές ουσίες. Συνεπώς, η ΟΚΕ είναι απολύτως σύμφωνη με την Επιτροπή η οποία ανέθεσε τη διεξαγωγή μελέτης για τα αποτελέσματα των μέτρων που απορρέουν από τη Λευκή Βίβλο επί των άλλων τομέων της οικονομίας και επιφυλάσσεται να σχολιάσει τα αποτελέσματα της μελέτης αυτής σε συνάρτηση με τις νομοθετικές προτάσεις που θα προκύψουν από τη Λευκή Βίβλο.

3.7. Εξάλλου, η ΟΚΕ θεωρεί απαραίτητο να μελετηθούν συνοδευτικοί μηχανισμοί για την επιβράβευση των καινοτόμων επιχειρήσεων και την ενθάρρυνση των πολυάριθμων ΜΜΕ που παράγουν, εισάγουν και χρησιμοποιούν χημικές ουσίες προκειμένου να μειώσουν τις ουσίες που προκαλούν ιδιαίτερες ανησυχίες από πλευράς υγιεινής και περιβάλλοντος, με τη χρησιμοποίηση υποκατάστατων προϊόντων.

4. Γενικές παρατηρήσεις

4.1. Η Λευκή Βίβλος περιορίζεται, εκ φύσεως, στη σκιαγράφηση των γενικών κατευθύνσεων μιας μελλοντικής στρατηγικής για τα χημικά προϊόντα, χωρίς να ασχολείται με τις λεπτομέρειες που χαρακτηρίζουν τις νομοθετικές πράξεις. Ως εκ τούτου, η ΟΚΕ καταρτίζει τη γνωμοδότησή της σεβόμενη τη φύση της πρότασης υπό εξέταση, αλλά εφιστά την προσοχή σε ορισμένα σημεία της Λευκής Βίβλου τα οποία, κατά την άποψή της, είναι στρατηγικής σημασίας και χρήζουν περαιτέρω εμβάθυνσης.

4.2. Η ΟΚΕ επικροτεί τη γενική προσέγγιση της προαναφερθείσας στρατηγικής και, ειδικότερα, τα εξής:

- το γεγονός ότι βασίζεται στις αρχές της αειφορίας, της προφύλαξης και της αντικατάστασης, κατά τρόπο ώστε να εγγυάται την ασφάλεια για το περιβάλλον, τους χρήστες και τους καταναλωτές, δια της παροχής ακόμη καλύτερης ενημέρωσης·
- το γεγονός ότι θέτει την καινοτομία ως κινητήρια δύναμη για την ανάκτηση της ανταγωνιστικότητας και την πρόωθηση ασφαλών χημικών προϊόντων, πρωτίστως δια της ενίσχυσης

της επιστημονικής έρευνας σε κοινοτικό επίπεδο, ούτως ώστε να παρασχεθεί η δυνατότητα στη χημική βιομηχανία να συνεχίσει να διαδραματίζει τον αναντικατάστατο ρόλο της σε μία σύγχρονη κοινωνία:

- την ανάληψη δέσμευσης για την προώθηση δοκιμών που δεν χρησιμοποιούν ζώα·
- το γεγονός ότι αναθέτει στις επιχειρήσεις (κατασκευαστές, εισαγωγείς ή χρήστες) την ευθύνη να επωμίζονται τις δαπάνες που συνεπάγεται η διαδικασία καταχώρησης των χημικών ουσιών.

4.3. Η ΟΚΕ λαμβάνει υπόψη τα συμπεράσματα του Συμβουλίου της 7ης Ιουνίου 2001 για το περιβάλλον. Ειδικότερα, η ΟΚΕ επικροτεί την αρχή σύμφωνα με την οποία η νέα ευρωπαϊκή χημεία πρέπει να συμβάλει στην αειφόρο ανάπτυξη, διασφαλίζοντας υψηλό επίπεδο προστασίας του περιβάλλοντος και της ανθρώπινης υγείας, περιλαμβανομένης της υγείας των εργαζομένων, και, ταυτόχρονα, καινοτομίας και ανταγωνιστικότητας της ευρωπαϊκής χημικής βιομηχανίας. Εξάλλου, η ΟΚΕ επιδοκιμάζει το στόχο της παραγωγής και χρήσης μόνο χημικών ουσιών που δεν έχουν σοβαρές αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον και την ανθρώπινη υγεία εντός του 2020.

4.4. Ωστόσο, η Λευκή Βίβλος εγείρει ερωτηματικά ως προς την ανεπαρκή αναφορά στους εργαζομένους, λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος ότι οι εμπειρίες που αποκτήθηκαν με τις διαπραγματεύσεις μεταξύ των κοινωνικών εταίρων επέφεραν σημαντικές βελτιώσεις των συνθηκών εργασίας, ασφάλειας και υγιεινής στα εργοστάσια και, παράλληλα, αξιοσημείωτη πρόοδο μέσω της ανάμιξης των δημοσίων αρχών στις σχέσεις μεταξύ των εργοστασίων και της ευρύτερης περιοχής.

4.5. Κατά την άποψη της ΟΚΕ, οι προαναφερθείσες εμπειρίες οφείλουν να αποτελέσουν σημαντικό σημείο αναφοράς κατά τη μελλοντική διαδικασία, δεδομένου, εξάλλου, ότι οι εργαζόμενοι είναι οι πρώτοι που αντιλαμβάνονται τους κινδύνους που συνεπάγονται όχι μόνον οι τελικές ουσίες, αλλά και τα ενδιάμεσα χημικά προϊόντα σύνθεσης λόγω χαρακτηριστικών ασφαλείας τα οποία συχνά δεν είναι γνωστά. Ως προς τούτο, η ΟΚΕ κρίνει σκόπιμη την καθιέρωση μίας διαδικασίας για την εκπαίδευση και κατάρτιση των εργαζομένων, η οποία να αποθησαυρίζει και τις εμπειρίες που αποκτήθηκαν εντός των μονάδων παραγωγής.

4.6. Η ΟΚΕ προτείνει την υιοθέτηση ειδικών μέτρων υπέρ της συμμόρφωσης προς τη νέα νομοθεσία των 36 000 ΜΜΕ του χημικού τομέα, οι οποίες συνεισφέρουν στο 28 % της ευρωπαϊκής παραγωγής. Επίσης, η ΟΚΕ πιστεύει ότι τα προγράμματα κοινωνικής έρευνας που προβλέπονται από το τέταρτο κοινοτικό πρόγραμμα πλαίσιο θα πρέπει να υποστηρίξουν τους στόχους της Λευκής Βίβλου, αρχής γενομένης από την ανάγκη να μελετηθούν κατάλληλα μέσα στήριξης της έρευνας και καινοτομίας προκειμένου να επιταχυνθεί η διαδικασία επισήμανσης και αντικατάστασης με χημικές ουσίες που δεν παρουσιάζουν αρνητικές επιπτώσεις για την ανθρώπινη υγεία και το περιβάλλον. Ειδικότερα, θα πρέπει να αναπτυχθούν έλεγχοι «in vitro» για να καταργηθούν οριστικά τα πειράματα σε ζώα.

4.7. Η ΟΚΕ συμμερίζεται την επιτακτική ανάγκη που επιβεβαιώθηκε στην εισαγωγή όσον αφορά την τήρηση της αρχής της προφύλαξης, ενθαρρύνοντας την υποκατάσταση της χρήσης μιας δεδομένης χημικής ουσίας, σε περίπτωση που υφίστανται αξιόπιστα επιστημονικά στοιχεία ότι η χρήση της συνεπάγεται αρνητικές επιδράσεις στο περιβάλλον και την ανθρώπινη υγεία, ακόμη και ελλείψει επιστημονικής βεβαιότητας σχετικά με την επακριβή φύση και έκταση της ενδεχόμενης ζημίας. Πρόκειται για την ακριβή εκτίμηση του κόστους και των ωφελειών σε όρους «βιωσιμότητας». Σχετικά, η ΟΚΕ σημειώνει τις ανησυχίες που εξέφρασαν οι περιβαλλοντικές ενώσεις και οι καταναλωτές, σύμφωνα με τις οποίες, η πρόταση της Επιτροπής δεν είναι αρκετά σαφής ως προς την ανάγκη να σταματήσει η παραγωγή χημικών ουσιών που αναγνωρίζονται ως τοξικές, ανθεκτικές και βιοσωρευτικές και ενθαρρύνει την προώθηση της χρησιμοποίησης υποκατάστατων των επικίνδυνων ουσιών όπου υπάρχουν κατάλληλες εναλλακτικές λύσεις.

4.8. Εντούτοις, η αρχή της αναλογικότητας χρήζει εφαρμογής όσον αφορά, αφενός, τους εγγενείς κινδύνους των χημικών ουσιών και, αφετέρου, τις επιπτώσεις από πλευράς κόστους για τις μεμονωμένες επιχειρήσεις οι οποίες οφείλουν να παρέχουν την απαιτούμενη τεκμηρίωση. Τούτο θα πρέπει να καθοδηγήσει την αναζήτηση των μορφών ευελιξίας οι οποίες θα δώσουν τη δυνατότητα στην ευρωπαϊκή χημική βιομηχανία να παραμείνει ανταγωνιστική και να διατηρήσει την παγκόσμια πρωτοκαθεδρία της, χωρίς να θιγεί η αρχή της προστασίας της ανθρώπινης υγείας και του περιβάλλοντος.

4.9. Σύμφωνα με την αρχή της απόδοσης ευθύνης, οι επιχειρήσεις που παράγουν, εισάγουν ή χρησιμοποιούν χημικές ουσίες οφείλουν να παρέχουν πληροφορίες για τη δέουσα ενημέρωση σχετικά με τις ιδιότητες και τις χρήσεις των υφισταμένων ουσιών. Κατ' αυτόν τον τρόπο, θα καταστεί δυνατό να επιταχυνθεί η υλοποίηση των εξαγγελθέντων στόχων υπό την προϋπόθεση ότι η συλλογή τέτοιου είδους στοιχείων και πληροφοριών θα ενταχθεί σε ενδεδειγμένα συστήματα, ενιαία για όλους τους συντελεστές κατά μήκος της αλυσίδας χρήσεως των χημικών προϊόντων (από την παραγωγή έως την κατανάλωση και την απόρριψη αποβλήτων), τα οποία θα προσβλέπουν στον εντοπισμό των αποδεδειγμένων ή εικαζόμενων επικίνδυνων ιδιοτήτων ανά ομοιογενείς κατηγορίες ουσιών με τη διενέργεια των πλέον προηγμένων πειραματικών δοκιμών, κατά την άποψη της επιστημονικής κοινότητας και βάσει της τεχνολογικής καινοτομίας.

4.10. Η ΟΚΕ επικροτεί την πρόταση της Επιτροπής (σημείο 8.2) σύμφωνα με την οποία το υπάρχον Ευρωπαϊκό Γραφείο Χημικών Προϊόντων (ECB) πρέπει να καταστεί κεντρικό όργανο, επιφορτισμένο με τη διαχείριση του συστήματος REACH και με την παροχή τεχνικής και επιστημονικής στήριξης στα κράτη μέλη, ιδίως όσον αφορά την αξιολόγηση των χημικών ουσιών. Στο όργανο αυτό θα πρέπει να παρασχεθούν οι κατάλληλοι πόροι για να ανταποκριθεί στα νέα καθήκοντα που καλείται να αναλάβει.

5. Ειδικές παρατηρήσεις

5.1. Στη Λευκή Βίβλο (σημείο 3.4) προβλέπεται ότι η διαδικασία δοκιμών και η συλλογή στοιχείων για τις 30 000 υφισταμένες ουσίες που παράγονται σε ποσότητες άνω του ενός τόνου, θα διαρκέσει 11 χρόνια και θα επιβαρύνει τις επιχειρήσεις με μέγιστο συνολικό κόστος υπολογιζόμενο σε 2,1 δισεκατομμύρια ευρώ. Η Επιτροπή εξακολουθεί να είναι πεπεισμένη ότι η υιοθέτηση εξειδικευμένων μέτρων για καθενιά από τις ουσίες αποτελεί τον πλέον ασφαλή και αποτελεσματικό τρόπο δράσης. Παρ' όλα αυτά, η ΟΚΕ αναγνωρίζει ότι όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη έχουν εκφράσει το φόβο ότι η διαδικασία ανάλυσης μπορεί να αποδειχθεί πολύ χρονοβόρα, πολύπλοκη και δαπανηρή. Ιδιαίτερα, το κριτήριο της παραγόμενης ποσότητας, το οποίο επελέγη για τον προσδιορισμό των τριών κατηγοριών χημικών ουσιών προς δοκιμή και καταχώρηση, θεωρείται απαραίτητο, αλλά ταυτόχρονα ανεπαρκές. Ενέχει πράγματι τον κίνδυνο να ευνοηθούν πρακτικές καταστρατήγησης, ιδιαίτερα στην περίπτωση των εισαγόμενων προϊόντων, και να παραβλεφθούν οι πιθανοί κίνδυνοι, οι οποίοι μπορούν να ανακύψουν ακόμη και σε περίπτωση χρήσεως μικρής ποσότητας. Αντ' αυτού, θα ήταν προτιμότερο να συγκεντρώνονται οι ουσίες προς δοκιμή ανά ομάδες ή οικογένειες, σύμφωνα με τη χημική δομή τους και/ή τις ιδιότητές τους. Η εν λόγω επιλογή θα καθιστούσε δυνατή την επιτάχυνση της συνολικής διαδικασίας επανελέγχου των ουσιών με παράλληλη μείωση του κόστους.

5.2. Το σύστημα REACH (σημείο 4) συνιστά αδιαφιλονίκητα ένα θετικό βήμα έναντι των ισχυουσών πολύπλοκων διαδικασιών, διασφαλίζοντας μεγαλύτερη διαφάνεια και καλύτερη διάδοση των πληροφοριών σχετικά με τις εγγενείς ιδιότητες των υφισταμένων χημικών ουσιών. Εντούτοις, το σύστημα αυτό εξακολουθεί να είναι πολυσύνθετο και αρκετά προβληματικό ως προς τη διαχείρισή του, ιδίως όσον αφορά την κατανομή των διαφόρων αρμοδιοτήτων και καθηκόντων μεταξύ της Επιτροπής και των κρατών μελών. Η ΟΚΕ πιστεύει, εξάλλου, ότι πρέπει να διασαφηνιστεί η «μεγαλύτερη ευελιξία» των παρεκκλίσεων που εξετάζεται στο σημείο 4.3 σχετικά με την έγκριση των εξαιρετικά προβληματικών ουσιών. Πράγματι, η διαδικασία αξιολόγησης πρέπει πάντοτε να στηρίζεται στην αρχή της προφύλαξης.

5.3. Η ΟΚΕ διατυπώνει, εξάλλου, την ανησυχία της σχετικά με το ότι τα κράτη μέλη κάτω από φυσιολογικές συνθήκες αντιμετωπίζουν δυσκολίες για την προσαρμογή των τεχνικών, επιστημονικών και διοικητικών διαδρώσεών τους στην κοινοτική νομοθεσία. Λαμβανομένης υπόψη της ανάγκης να διασφαλισθεί είτε ένα ομοιόμορφο πεδίο δράσης («level playing field») για τους κατασκευαστές, είτε η μέγιστη δυνατή ασφάλεια και ενημέρωση των καταναλωτών, πάντοτε τηρουμένης της αρχής των εμπιστευτικών πληροφοριών που καλύπτονται από το βιομηχανικό απόρρητο, η ΟΚΕ συνιστά την πλήρη προσαρμογή του ανθρώπινου δυναμικού και των πόρων που θα τεθούν στη διάθεση του Ευρωπαϊκού Γραφείου Χημικών Προϊόντων στα καθήκοντα με τα οποία θα επιφορτισθεί το εν λόγω όργανο. Το ανθρώπινο αυτό δυναμικό πρέπει να λάβει επίσης υπόψη τις αυξημένες απαιτήσεις προσαρμογής που θα δημιουργήσει η διεύρυνση.

5.4. Η ΟΚΕ θεωρεί, εξάλλου, απαραίτητη, προκειμένου να αποφευχθούν περιττές αλληλεπικαλύψεις ως προς τα παρεχόμενα στοιχεία (με επιπτώσεις επί του κόστους αντιστρόφως ανάλογες

προς τον όγκο παραγωγής και τις διαστάσεις της επιχείρησης), την προαγωγή της συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων με στόχο την υποβολή κοινού φακέλου για την ίδια ουσία, υποδεικνύοντας επακριβώς τις χρήσεις για τις οποίες έχει μελετηθεί και παραχθεί η εν λόγω ουσία. Η ΟΚΕ γνωρίζει ότι από νομικής πλευράς η πρόταση αυτή μπορεί να αποδειχθεί δυσεφάρμοστη. Ωστόσο, πιστεύει ότι προκειμένου να επιταχυνθεί η εφαρμογή των αρχών της Λευκής Βίβλου, θα μπορούσαν να εξεταστούν κατάλληλες μορφές συνεργασίας μεταξύ των μεγαλύτερων παραγωγών, εισαγωγέων και χρηστών χημικών ουσιών οι οποίοι μεμονωμένως δεν υπερβαίνουν τα προβλεπόμενα κατώτατα όρια, ενώ η ευρωπαϊκή κατανάλωση συνολικά τα ξεπερνά.

5.5. Όσον αφορά το ζήτημα των εισαγωγών, η επαναλαμβανόμενη διαβεβαίωση ότι εάν επιβληθούν οι ίδιες υποχρεώσεις στους εισαγωγείς δεν θα υπάρξουν αρνητικές συνέπειες για την ανταγωνιστικότητα των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων δεν θεωρείται πειστική διότι:

- η ΕΕ είναι σημαντικός εξαγωγέας και, συνεπώς, μία αύξηση του εσωτερικού κόστους ενδέχεται να δυσχεράνει τις εξαγωγές ή/και να ευνοήσει την εναλλακτική παραγωγή σε χώρες οι οποίες ουδόλως προβληματίζονται για θέματα ασφάλειας και προστασίας του περιβάλλοντος·
- δεν καθίσταται σαφές εάν η υποχρέωση αυτή αφορά την εκάστοτε νομικά ανεξάρτητη επιχείρηση ή τον όμιλο εταιρειών στον οποίο ανήκει (η απόδοση των ίδιων ευθυνών σε έναν όμιλο εταιρειών περιορίζει τον κίνδυνο υπερχυγών)·
- η ανάγκη εξεύρεσης λιγότερο επικίνδυνων υποκατάστατων δεν συνεπάγεται αυτομάτως την πραγματοποίηση επενδύσεων στον τομέα της καινοτομίας, εάν τα προϊόντα που πρέπει να αντικατασταθούν διατίθενται στην αγορά σε άλλες περιοχές του πλανήτη και, γενικότερα, εάν οι βελτιωμένες επιδόσεις όσον αφορά την ασφάλεια και το περιβάλλον δεν τύχουν αναγνώρισης και αποδοχής εκ μέρους των καταναλωτών, κατά τρόπο ώστε να είναι διατεθειμένοι να επιβαρυνθούν με το ενδεχομένως υψηλότερο κόστος του προϊόντος·
- λόγω του κόστους και των επιβαρύνσεων του συστήματος REACH θα μπορούσε να αποδραυνθεί η δραστηριότητα των ΜΜΕ που πραγματοποιούν εισαγωγές, καθώς και η εισαγωγή στην ΕΕ ουσιών που εισάγονται σε μικρή μόνο ποσότητα, με αρνητικές επιπτώσεις όσον αφορά την ανταγωνιστικότητα και την απασχόληση.

5.6. Η ΟΚΕ θεωρεί λοιπόν ότι έναν από τους ακρογωνιαίους λίθους για τη διαφύλαξη της ανταγωνιστικότητας της ευρωπαϊκής χημικής βιομηχανίας συνιστά η προσπάθεια μεταφοράς των προ-

τύπων της ΕΕ σε διεθνή κλίμακα, με στόχο την εναρμόνισή τους. Ο στόχος αυτός δεν είναι δυνατόν να τεθεί στο περιθώριο της υπό εξέταση στρατηγικής, δεδομένου ότι αποτελεί μείζον έρεισμα για την εφαρμογή της αρχής της προφύλαξης παγκοσμίως. Ένα πρώτο θετικό βήμα προς αυτή την κατεύθυνση σημειώθηκε με τη Σύμβαση για τους Ανθεκτικούς Οργανικούς Ρύπους (ΑΟΡ) ⁽¹⁾, η οποία υπεγράφη στις 22 Μαΐου 2001 στη Στοκχόλμη.

(1) Πρβλ. IP/01/730 σχετικά με το περιεχόμενο της Σύμβασης αυτής.

Βρυξέλλες, 17 Οκτωβρίου 2001.

Ο Πρόεδρος

της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής

Göke FRERICHS

Γνωμοδότηση ης Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής για την «Πρόταση Οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών όσον αφορά τη διαφήμιση και τη χορηγία υπέρ των προϊόντων καπνού» (Υποβάλλεται από την Επιτροπή σύμφωνα με το άρθρο 47 παράγραφος 2, και τα άρθρα 55 και 95 της Συνθήκης ΕΚ)

(2002/C 36/20)

Στις 3 Ιουλίου 2001, και σύμφωνα με το άρθρο 95 της Συνθήκης ιδρύσεως των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, το Συμβούλιο αποφάσισε να ζητήσει τη γνωμοδότηση της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής για την ανωτέρω πρόταση.

Το τμήμα «Απασχόληση, κοινωνικές υποθέσεις, δικαιώματα του πολίτη» στο οποίο ανατέθηκε η προετοιμασία των σχετικών εργασιών της ΟΚΕ, υιοθέτησε τη γνωμοδότησή του στις 3 Οκτωβρίου με βάση την εισηγητική έκθεση του κ. Fuchs.

Κατά την 385η σύνοδο ολομέλειας της 17ης και 18ης Οκτωβρίου 2001 (συνεδρίαση της 17ης Οκτωβρίου), η ΟΚΕ υιοθέτησε, με 50 ψήφους υπέρ, 18 κατά και 7 αποχές, την ακόλουθη γνωμοδότηση.

1. Εισαγωγή

1.1. Η ΟΚΕ λαμβάνει γνώση του ότι με την υποβληθείσα πρόταση οδηγίας, σε συνδυασμό με την ολοκλήρωση της Εσωτερικής Αγοράς, θα αντικατασταθεί η Οδηγία 98/43/ΕΚ της 6ης Ιουλίου 1998, η οποία ακυρώθηκε από το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ⁽¹⁾. Σκοπός της Οδηγίας είναι η ρύθμιση της διαφήμισης προϊόντων καπνού και των συναφών χορηγιών. Αυτό που επιδιώκεται είναι η εναρμόνιση των νομοθετικών και διοικητικών διατάξεων που ισχύουν στα κράτη μέλη και καταυτόν τον τρόπο η άρση των εμποδίων στα οποία προσκρούει η λειτουργία της εσωτερικής αγοράς, ούτως ώστε να διασφαλιστεί η ελεύθερη κυκλοφορία εμπορευμάτων και υπηρεσιών.

(1) Υπόθεση C-376/98 της 5ης Οκτωβρίου 2000, Γερμανία/Ολομέλεια και Συμβούλιο.

1.2. Τα περισσότερα κράτη μέλη έχουν θεσπίσει νομοθετικά μέτρα για την ρύθμιση του θέματος της διαφήμισης προϊόντων καπνού και της σχετικής χορηγίας. Το πεδίο εφαρμογής των εν λόγω νομοθετικών διατάξεων παρουσιάζει μεγάλες διαφορές. Ωστόσο, όλα τα κράτη μέλη έχουν μεταφέρει στο εθνικό τους δίκαιο την Οδηγία 89/552/ΕΟΚ, η οποία απαγορεύει την τηλεοπτική διαφήμιση των προϊόντων καπνού. Σύμφωνα με την πρόταση της Επιτροπής, διακρίνονται τρεις ομάδες χωρών:

- α) χώρες στις οποίες ισχύουν περιορισμοί για τη διαφήμιση των προϊόντων καπνού, όπως το Λουξεμβούργο, η Σουηδία, η Ισπανία, η Ελλάδα, η Γερμανία και η Αυστρία·
- β) χώρες στις οποίες απαγορεύεται πλήρως η διαφήμιση προϊόντων καπνού, όπως η Γαλλία η Ιταλία, η Πορτογαλία και η Φιλανδία·
- γ) χώρες στις οποίες προβλέπεται τροποποίηση της νομοθεσίας, όπως το Ηνωμένο Βασίλειο, η Ιρλανδία, οι Κάτω Χώρες, η Δανία και το Βέλγιο.